

In memoriam **Jos Ruijs** (1940-2005)

In de nacht van 5 op 6 november jl. is Jos Ruijs onverwacht en plotseling overleden aan een hartstilstand. Jos kan met recht een pionier genoemd worden op het gebied van alfabetisering voor autochtone volwassenen.

Hij begon zijn onderwijsloopbaan als 19-jarige onderwijzer in de arbeiderswijk De Bartjes in Den Bosch. Hij ontdekte daar al snel dat analfabetisme eerder sociaal dan genetisch bepaald is. Die ervaringen hebben hem ongetwijfeld gemotiveerd om later als neerlandicus les te gaan geven op de pabo. Proberen te voorkomen vond hij beter dan genezen; investeren in de kinderen betekende mogelijk het doorbreken van de vicieuze cirkel.

In het Welzijnsproject-Oost in Den Bosch werd Jos rond 1975 gevraagd om een methodiek te ontwikkelen voor het geven van lessen aan analfabeten. Het was de tijd van Paolo Freire en de sociale revolutie in Zuid-Amerika. Dat inspireerde hem bij het ontwikkelen van zijn methodiek, waarin hij nieuwe opvattingen over (leren) lezen vanuit hersenonderzoek en de psycholinguïstiek, en technieken vanuit de hulpverlening integreerde.

In 1981 besloot Jos op provinciaal niveau te gaan werken aan de ondersteuning van het alfabetiseringswerk in Brabant. Vanuit deze provinciale setting maakte hij deel uit van een landelijk overleg, dat in samenwerking met SVE (het huidige Cinop) geschikte materialen en methodieken ontwikkelde en docenten trainde.

Volgens Jos was het op latere leeftijd leren lezen en vooral schrijven een bijna onmogelijke opgave, die alleen zinvol

was als het eraan bijdroeg mensen volwaardiger aan de maatschappij te laten deelnemen. Elke les en alles in die les moest ertoe bijdragen dat mensen een beter gevoel over zichzelf zouden krijgen. Zonder emancipatie had het leren lezen of schrijven volgens hem weinig zin. Leren is veranderen. Voor hem was er in die zin ook geen verschil tussen het leerproces van analfabeten of hun docenten. Je eigen drempels leren zien en hulp mobiliseren om eroverheen te komen, dat is leren. Vanuit deze visie heeft hij bij het ontstaan van de basiseducatie in Nederland ook het urgentieprogramma Nederlands als Moedertaal ontwikkeld.

De laatste jaren heeft hij veel energie gestoken in het ontwikkelen van computerprogramma's voor laaggeletterden om te oefenen in lees- en schrijfvaardigheid, zoals Alfabeter Lezen en later Alfabeter Schrijven, waarbij hij verantwoordelijk was voor de inhoud en de didactiek.

Diverse keren is hij gevraagd om alfabetiseringsprojecten in het buitenland te ondersteunen of te evalueren, zoals op de Antillen, in Suriname en in Congo. In Afrika liep hij daarbij vier jaar geleden een zeer zware malaria op. Dit betekende het begin van een langzaam verslechterende gezondheid. Hij kreeg last van hartritmestoornissen en duizeligheid.

In de nacht van 5 op 6 november is hij gestorven aan een acute hartstilstand. Met hem verliest het alfabetiseringswerk in Nederland en Vlaanderen een geëngageerde voortrekker en een deskundige vraagbaak.

ANITA MIDDEL EN PIETER DE GRAAF